

Oorlogsfotografe Marielle van Uitert: 'Een oorlog kun je niet snappen'

In Nationaal Monument Kamp Vught is nog tot en met 9 januari 2014 de eerste overzichtstentoonstelling te zien van Marielle van Uitert.

Een gesprek met een gedreven oorlogsfotografe.

Als ik Marielle van Uitert mail voor een interview reageert ze vanuit Londen waar ze een training volgt met de naam RISC – een soort EHBO-stoomcursus voor journalisten en fotografen in oorlogsgebieden. Als ik de in Vught woonachtige oorlogsfotografe een paar dagen later aan de lijn heb, reageert ze tamelijk afhoudend. "Ik heb al zoveel interviews gehad", zegt ze. "Ik kom zo nauwelijks aan werk toe." Maar vooruit, een uurtje kan ze wel missen. Het mooiste zou zijn haar te spreken in Kamp Vught waar haar eerste overzichtstentoonstelling te zien is. Maar dat blijkt er niet in te zitten. "Ik kan nu niet lopen."

En zo ga ik een uurtje vóór de afspraak bij haar thuis naar de tentoonstelling die, een kilometer of wat verderop, in Kamp Vught ingericht is onder de titel 'Blik op de oorlog'. Een compacte, mooie tentoonstelling waar

Oorlogsfotografe Marielle van Uitert met haar 'beste maatje' Denver. 'Ik kan uren met hem wandelen. Hij praat niet en vraagt niets, hè? Ik zou niet zonder hond kunnen.' Foto Joep Eijkens.

een keuze uit haar werk bijeengebracht is onder motto's als 'Bescherming', 'Strijd', 'Onschuld', 'Onderdrukking' en 'Hoop'. Van Uitert heeft duidelijk een verhaal te vertellen en weet het ook sterk te verbeelden. Groot is de aandacht voor vrouwen en kinderen. Juist zij, zo lijkt de boodschap, lijden nog het meest onder de ellende van de

oorlog. Dat wordt ook min of meer bevestigd in de mooie documentaire die Ellen van Kempen over de fotografe maakte en die ook op de expositie te zien is. 'Een oorlog kun je niet snappen', is de eerste zin die de fotografe daarin uitsprekt. En ze eindigt met 'Het leven is goed'. Een deel van het tentoongestelde werk was

al eerder te zien in het fotoboek 'Bye Bye Bullshit' dat in 2011 uitkwam. Ondertitel: '29868 minutes with the last Dutch patrols in Afghanistan 2010.' Ook de foto van twee door het Amerikaanse leger gevangen genomen Talibanstrijders waarmee Van Uitert datzelfde jaar bij de Zilveren Camera de tweede prijs won in de categorie Enkel Buitenlands nieuws, heeft een prominente plaats gekregen. Een foto die bijna gewist was op last van de Amerikanen. Heel bijzonder deze foto-expositie als je beseft dat de fotografe nog maar amper vijf jaar bezig is.

Toerisme

Mariëlle van Uitert (Kerkdriel, 1973) volgde na haar middelbare school de Hogere School voor Toerisme en Verkeer in Breda. Vooral reislust dreef haar. Maar een baan in de toeristische sector ging het niet worden. Ze begon als freelance journalist bij BN/De Stem. "Gewoon in de regio, het stelde niks voor", zegt ze lachend terwijl ze haar hond Denver aanhaalt. "De krantenwereld trok me heel sterk maar je kon er geen droog brood in verdienen."

ArboNed bleek in de daaropvolgende jaren een geschiktere werkgever: de ene helft

2008, Afghanistan/ Uruzgan: Tijdens patrouilles van de Nederlandse ISAF militairen wordt geprobeerd de 'hearts and minds' van de lokale bevolking te winnen.

Foto's Marielle van Uitert.

2010, Afghanistan/ Chora: De Nederlandse ISAF-troepen houden de bevolking vanuit hun basis 'Mirwais' in de Baluchi Valleï continu in de gaten.

2010, Afghanistan/ Chora: Meisje beschermt haar broertje als Nederlandse ISAF-militairen door het dorp patrouilleren.

2010, Afghanistan/
Uruzgan: Een Afghaans
meisje verschuilt zich
wanneer Nederlandse
ISAF-troepen door de
straten patrouilleren.

2011, Afghanistan/
Paktika: Twee
Talibanstrijders worden
vastgehouden op een
Amerikaanse basis in
Afghanistan. Zij zijn
betrapt op het plaatsen
van een bom. Met
deze foto won Marielle
van Uiter bij de Zilveren
Camera 2011 de tweede
prijs in de categorie
Enkel Buitenlands
nieuws.

van het jaar verdiende ze geld, de andere kon ze naar hartenlust reizen, vooral in Afrika en Azië. "Het was een fantastische tijd... Ik ben nog ooit duikinstructrice geweest in Thailand. Die mensen daar, die culturen, fantastisch! Maar toen kwam ik in Vietnam. En daar zag ik die ene beroemde foto die Nick Ut maakte van het meisje Kim Phuc, slachtoffer van een napalmanval tijdens de Vietnam-oorlog. Toen dacht ik: dit is het, dit wil ik. Met één beeld was duidelijk hoe smerig oorlog is." Zeker, ze fotografeerde toen al veel op reis – 'een mooi excuus om met mensen te communiceren' – maar deze ene foto zette haar op het spoor dat ze moest gaan volgen, het spoor van de oorlogsfotografie. Terug uit Vietnam begon ze in 2005 aan de Fotovakschool; eerst in Amsterdam, daarna in Bostel. "Ik had één hele goeie docent. Niet alleen op technisch gebied want hij leerde me ook beeldverhalen vertellen en hoe te selecteren, als je met een paar duizend foto's terugkwam van een reis." Nee, ze is niet het type fotograaf dat 'in het wilde weg schiet' om later te kiezen. "Het beeld is al in mijn hoofd voordat ik op het knopje druk. Dat moet ook wel, want ik doe alles handmatig."

Pygmeeën

Eenmaal afgestudeerd begon ze meteen NGO's te benaderen in de hoop werk te vinden. Haar eerste opdracht was het maken van een serie foto's over de Batwa, een bedreigd pygmeeënvolk in Rwanda. Niet lang daarna lukte het haar om aan de slag te gaan bij de Nederlandse troepen in Afghanistan. "Via-via had ik contact

gekregen met het Ministerie van Defensie". Lachend: "Toen ik er heen ging nam ik Bossche bollen mee – ik moest een goeie indruk maken. En natuurlijk had ik ook een portfolio bij me, want ik was nog onbekend." Relativerend: "Het is ook gunnen." Voor een NGO werken is andere koek dan 'embedded' bij het leger. "Het grote verschil zit hem erin hoe dicht je bij mensen kunt komen. Mensen reageren anders in aanwezigheid van gewapende militairen – daarvoor worden je beelden afstandelijker. Bij een NGO-project werken de mensen in het algemeen graag mee. Maar het beste voor mij is als ik helemaal zelfstandig mijn gang kan gaan, dan is er geen ruis op de lijn." Het is tegelijk ook de moeilijkste vorm van fotojournalistiek, weet ze inmiddels uit ervaring. "Het kost zoveel energie aan voorbereiding! Maanden lang inlezen, een fixer (een soort lokale gids voor journalisten; J.E.) zoeken, geld bij elkaar schrapen, reis en verblijf regelen, noem maar op. Maar ik vind het ook heel leuk, duik er dan helemaal in. En of media er nu van tevoren belangstelling voor hebben of niet, maakt me dan niet uit."

"Je bent doodmoe voordat je gaat", vervolgt ze, "en kom je eenmaal op de plaats van bestemming, dan blijkt in 80% van de gevallen niks geregeld te zijn, je fixer is naar een ander overgelopen en je tolk blijkt een spion te zijn... Inmiddels heb ik zo'n groot netwerk opgebouwd dat ik alles kan laten dubbelchecken. En dan nog..."

Ontvoerd

Ja, en dan nog kan het mis gaan. Zoals vorig jaar in november in Syrië. Samen met haar schrijvende collega Irene de Zwaan was ze naar Aleppo gegaan om een reportage te maken over de problematiek van moeders die hun gezin bij elkaar moeten zien te houden terwijl bijvoorbeeld de ene zoon aan de zijde van Assad strijdt, de andere zich aangesloten heeft bij het Vrije Syrische Leger. Al kort na aankomst werden ze samen met drie andere journalisten gevangen genomen door rebellen. Weliswaar maar voor een paar uur, maar het waren doodsbangere uren waarin ze zich opeens afvroeg: 'Is dit het allemaal waard?' Vier uur na hun ontvoering werden ze vrijgelaten. Of dat aan hun fixer lag, blijft onduidelijk. Feit is wel dat een andere door hem begeleide groep journalisten kort daarna óók voor korte tijd gekidnapte werd. "Tijdens de RISC-training in Londen kwam

ik een van die journalisten tegen. Ze dacht dat die fixer ons had willen verkopen – ja, je kunt niemand vertrouwen. Hij is zelf trouwens ook vermoord in het huis waar wij zaten." De ontvoering weerhield Van Uiter en De Zwaan er niet van om hun werk voort te zetten. Maar drie dagen later raakte de fotografe gewond bij een mortieraanval. Met diverse klusterbomscherven in haar rechterbeen wist ze – met dank aan twee rebellen – de Syrische hel te ontvluchten via Turkije. In Nederland wachtte haar een lange periode van revalidatie. Maar vijf maanden later zat ze alweer in Irak.

Commercieel werk

Nog altijd heeft ze af en toe zoveel last van haar been dat ze niet zo goed kan lopen. "Het speelt nu weer even op, maar dat kan ook liggen aan die RISC-training", zegt ze lachend. "Misschien een beetje te wild geweest, het was hard werken." De bekende vraag komt ter tafel: of journalistieke foto's de wereld beter kunnen maken? "Ja", antwoordt ze direct. "Als ik dat niet zou geloven, zou ik stoppen. In elk geval kunnen foto's mensen bewust maken. Mensen zijn eerder bereid naar een foto te kijken dan een tekst te lezen." Kan ze leven van de fotografie? "Ja, maar niet van oorlogsfotografie. Ik doe heel

2011, Afghanistan/
Orgun: Afshan (40),
Moeder van: 3 zoons
en 5 dochters. Twee van
haar zoons kwamen
om tijdens een zelf-
moordaanslag in 2005.
Sindsdien is Afshan doof
en noemt ze zichzelf gek
in haar hoofd.

2012, Libanon/Tripoli:
Een jonge man is in zijn
hoofd geraakt tijdens
de gevechten in Syrië
en revalideert in een
Libanees ziekenhuis. Zijn
hersenen zijn onherstel-
baar beschadigd.

veel commercieel werk, ondermeer voor bedrijfsbladen, om het allemaal te kunnen betalen, de reizen, de fixers, de apparatuur, noem het maar op. Meestal maak ik verlies als ik uit de oorlog kom.”
Onder haar vaste opdrachtgevers zitten het internationale schoonmaakbedrijf Vebego en haar Nederlandse dochteronderneming Hago. “Zij hebben ook mijn eerste boek gesponsord. Het mooie van die bedrijven is dat er veel mensen werken die gevlucht

zijn uit landen als Congo. Fantastische mensen die heel trots zijn dat ze een baan hebben. Die kan ik zo ook een gezicht geven.”
Het commerciële werk biedt haar overigens niet alleen een financiële basis. “Het is ook therapie. Je kunt niet altijd in de oorlog zijn. In Londen kwam ik diverse collega’s tegen die leden aan een posttraumatische depressie, sommigen gaan van de ene oorlog naar de andere... Dat is niet goed, je moet pas weer gaan als je fit bent, zowel geestelijk als lichamelijk. Als je met mariniers optrekt, moet je even fit zijn als zij.”

het voordeel of nadeel tegenover mannelijke collega’s?

“Als vrouw loop je extra risico dat je verkracht wordt. Aan de andere kant krijg je soms iets eerder voor elkaar; je krijgt bijvoorbeeld makkelijker toegang tot moslimvrouwen. In een door mannen gedomineerde wereld hebben zij vaak geen gezicht. En dat is juist wat ik wil: hen een gezicht geven. Hun missie is mijn missie. Hun verhalen wil ik naar buiten brengen, zij zijn het die de samenleving nog een beetje bij elkaar houden.”

We krijgen het even over de foto van de Talibanstrijders waarmee ze in de prijzen viel bij de Zilveren Camera in 2011, een foto die gewist was als het aan het Amerikaanse leger had gelegen. “Ik was met de journaliste Irene de Kruij, zij heeft het geheugenplaatje gelukkig op tijd weg kunnen stoppen in haar bh zodat ik die Amerikanen kon laten zien dat ik alle foto’s op mijn camera gedelete had.” Lachend: “Dat is dus ook een voordeel als je vrouw bent, maar dat moest ik eigenlijk beter niet vertellen.”

Tenslotte, wat is haar volgende buitenlandse klus? “Ik hoop binnenkort naar Tsjaad te kunnen, maar dat is nog even afwachten.” Ze wijst op een grote stapel boeken. “En ik ben me aan het inlezen voor een groot nieuw project.” Nee, ze wil niet zeggen wat voor project, want voordat je het weet gaat een ander ermee vandoor. “Kom over vijf jaar maar terug.”
Afgesproken.

Nationaal Monument Kamp Vught

‘Blik op de oorlog’ – Overzichtstentoonstelling van oorlogsfotografie Marielle van Uitert

Nog tot en met 9 januari 2014 – Catalogus € 7,50

■ ‘Bye Bye Bullshit’

Marielle van Uitert (f), George Marlet (t)
Uitgeverij D’Jonge Hond – ISBN 978-90-89102-73-7
Prijs € 25,-

Hond

Thuis kan ze uren lang wandelen met haar hond Denver. “Ik heb 16 jaar een andere hond gehad, die is kort na mijn terugkeer uit Syrië overleden. Denver komt uit Bosnië, is mishandeld... Ik kan niet zonder hond, hij praat niet en vraagt niets, hè?” Ze kan ook rekenen op een vriendin die voor 100 procent achter haar staat, hoe riskant haar werk soms ook is.

En om terug te keren naar de vraag ‘Is dit het nu waard?': “Een mooie foto is veel waard maar niet je leven”, antwoordt ze. “Maar je kunt niet zeggen: ik ga geen risico’s nemen, want dan moet je ander werk doen. Ik heb wel een veiligheidsplan. Daarvoor heb ik ook die RISC-training gevolgd en daarom ben ik ook begonnen met Arabisch – om meer controle te hebben als zich bepaalde situaties voordoen. Maar naar Syrië ga ik niet meer, tenminste, niet zoals het nu is.”

Vrouwen

Ben je als vrouwelijk oorlogsfotograaf in

www.paralleluniversum.nl